

Fróðskaparsetrið hefur eftir uppskoti frá Føroya Tannlæknafelag skrivað út ritgerða- og savningarkapping undir heitinum »Tannasjúkur og tannarøkt«. Freistin at lata inn tilfar er sett til 1. august 1998. Gjallari upplýsingar fáast á Fróðskaparsetrinum

Tannlæknin man ivaleyst vera tann persónur, ið hevur verið atvoldin til størst ræðslu- og høvudbrýggj millum manna. Í dag kunnu vit sum heild siga, at hetta er broytt nógv til tað betra. Tannlæknarnir eru vorðnir fleiri, útbúgvingin munandi betri, og tekniligu framstíginini hava verið til stóran bata, fyrst av øllum fyrri »sjúklingin«.

Tað eru ikki meira enn gott 50 ár síðan, skipað tannarøkt byrjaði av álvara í Føroyum. Áðrenn ta tíð máttu fólk hjálpa sær sum frægest, tá tannapínan herjaði. Men fyrri o.u. 150 árum síðan, vita vit, var tannasjúkan »brendar tenn« mest sum ókend hjá okkum.

Í tøkum tíma

Tannasjúkur og tannarøkt er eitt lítið granskað øki í Føroyum. Hetta er tí eyðsýnt evni til eina ritgerða- og savningarkapping, har serligur dentur verður lagdur á at fáa lýst ein so stóran part av tannheilsusøgu okkara, sum gjørligt er.

Millum okkum eru fólk, sum hava upplivað tíðina tá fyrstu útbúna tannlæknarnir komu til landið við eitt nú traðkiborimaskinu. Fyrstu virkandi tannlæknar í Føroyum liva enn, og bæði teir og fólk annars hava nógv royndir og hendingar at minnst aftur á. Tað er kanska í tøkum tíma, at vit eru farin at hugsa um at fáa fest á blað »tannasøguna«.

Brot úr farnum tíðum

Í greinini »Tá tannlækni kom á Tvøroyri« (Diml. 31. mai 1997) skivur Axel Mortensen m.a. um viðgerðina ímóti tannapínu. Hetta var síðst í 1920-num, tá bretin Arthur Brend arbeiddi sum tannlækni í Føroyum: »Borurin varð drivin við fótatrækki. El-ljósið kom á Tvøroyri 1928.

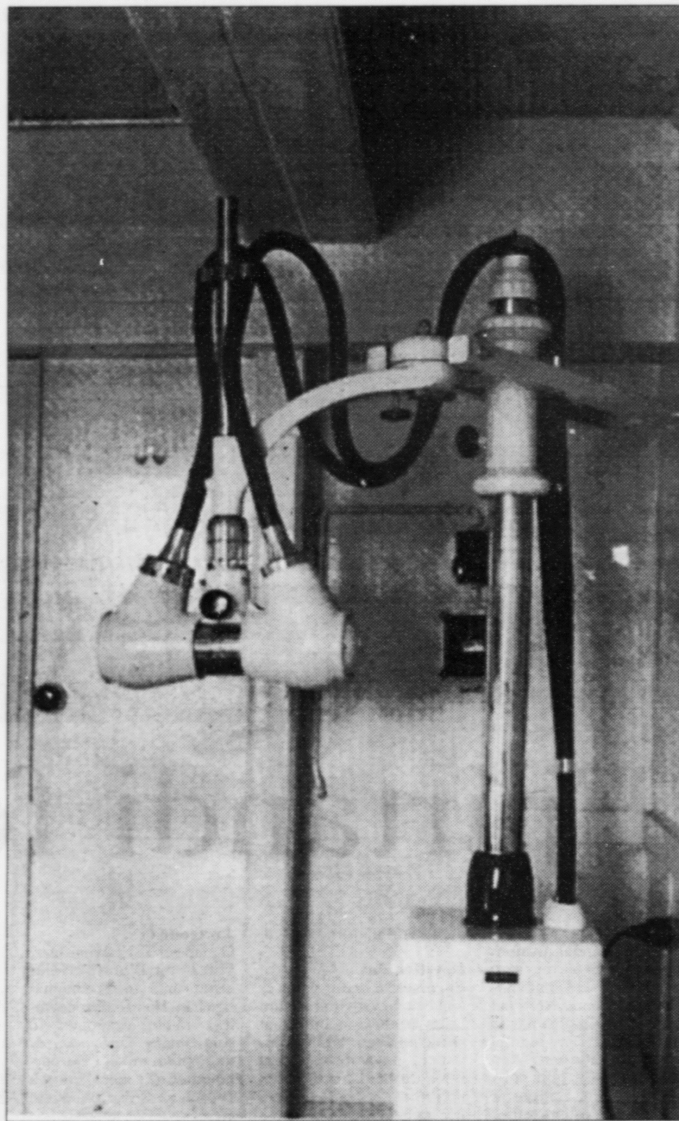
Tannapínan var tá á døgum ein sonn plága, og ofta kom pínin um náttina. Einastu ráðini vóru at balla ullint plagg um kjálkan, men tað gjørdi ikki stóran mun altíð. So var at koyra vatt upp á ein sváulpinn og dyppa hann í akvavit og smyrja upp á tonnina. Teir gomlu søgdu ofta, at teir vóru byrjaðir at skráa fyrri tannapínu og sluppu av við hana so hvørt sum teir hildu á at skráa, men seinasti útgurin var at trekkja út.«

Og hann heldur fram: »Nógv varð tosað millum óvitar, áðrenn Kaaber kom suður, hvussu ræðuligt hetta var, at hann fór at bora, serliga í framtenninar, og tá hann fór at nervaviðgera tenn, tá nervin ikki var deyð, og ringdi seg upp eftir nálina, sum ein slanga.«

Nógvir møguleikar

Í sambandi við eina ritgerð ella annað innsavnað tilfar kundu brot sum hesi verið brúkt at arbeitt víðari við. Eitt, sum telur nógv í hesum sambandi er at fáa eldri fólk at greiða frá hendingum, sum tey minnst aftur á tá talan er um tannasjúkur og tannarøkt, og festa hetta á blað ella band. Eldri fólk, sum hava hug at vera við í

Um ritgerða- og savningarkappingina 1997-98: Søgjan um tenninar

Fyrsta tannlæknarøntgen í Føroyum

Tvær yrkingar eftir Hølderlin

Er ikki heilagt mær hjartað?

Er ikki heilagt mær hjartað, av fagrari lívi á tremur, nú tá ið eg man elska? Hví virdu tit meir hinar dygdir, tá ið eg stoltari var og orðfremri og tómur?

Fjöldin man fagna tí orði, ið rópast um stræti og geilar, trælurin virða man bert tann, ið úttinnir sítt vald; og tað guddómliga siggja bert tey, ið guddómlig eru.

Veit henni, holli andi

Veit henni, holli andi, av fylling ótømandi blómur, veit henni higar á fold ævigan blómandi ungdóm! Sveipa í tínari gleði hana, so ei hon sær tíman, har hon eina og fremmand, hin fagra fagra, man liva, til hon umsiður í landi og dýrd teirra sælu skal fevna systrarnar blaðu, sum alsknar á døgum Phidiasar ráddu.

kappingini, kunnu eisini sjálv royna seg við penninum ella bandupptakaramum. Eisini kundi verið hóskandi at tikið evnið upp í skúlunum, har t.d. ein heilur skúlaflokkur ella partur av honum stendur fyrri ritgerðini ella tí innsavnaða tilfarinum. Møguleikarnir eru sum skilt nógvir.

Ritgerð ella savning

Ritgerðarkappingarnar hjá Fróðskaparsetrinum eru vanligar eisini savningarkappingar. Og soleiðis er eisini í hesum føri, nú talan

er um at skriva ritgerð og ella savna inn tilfar í sambandi við tannasøguna. At meta um innkomna tilfarið verður sett ein dømsenvnd, sum eisini tekur støðu til, hvussu virðislønirnar verða býttar.

Fróðskaparsetrið vil eftir førimumi leiðbeina teimum, ið kundu hugsað sær at verið við í kappingini. Áhugað kunnu venda sær til Seturskrivstovuna, Handan A 5, 100 Tórshavn, tel. 15302.

130 handrit

Síðan Fróðskaparsetrið

byrjaði at skriva út ritgerðarkappingar í 1970 hava verið 24 ymisk evni at kappast um. Fleiri enn 130 handrit/savningar eru komin inn, og samanlagt eru latnar uml. 100.000 krónur í virðislønnum umframt aðrar heiðurslønir, eitt nú bókur og tilfikt. Støddin á virðislønnum verður í mun til dygdina og mongdina av ritgerðum, ið verða latnar inn. Tað mesta, ið er latið fyrri einstaka ritgerð er 6000 krónur.